

of the future teacher, reflective analysis of educational and socially significant activity as a factor of personal socialization.

Keywords: competence; competence approach; reflexion, social reflexion, educational process; higher pedagogical institution, future teachers, socialization, reflexive competence, social competence, social-reflexive competence.

Отримано 11.04.2017

УДК 373.5-056.2

Л. Б. Платаш

l.platash@chnu.edu.ua; lbplatash@mail.ru

ІНКЛЮЗИВНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ: КАТЕГОРІАЛЬНА СПЕЦИФІКА ПОНЯТТЯ

Платаш Л. Б. Інклюзивне середовище загальноосвітньої школи: категоріальна специфіка поняття. Автором статті виокремлено напрями наукових досліджень щодо створення умов навчання і виховання осіб з інвалідністю за освітніми галузями: філософія, соціологія, психологія, педагогіка, соціальна педагогіка. Поняття «інклюзивне освітнє середовище» розглядається як система якісних характеристик, завдань, компонентів та умов їх ефективної реалізації; штучно побудовану систему, складові якої сприяють досягненню цілей інклюзивного навчання та виховання. Визначено можливості інклюзивного середовища: ресурсний потенціал, організація і функціонування інклюзивного освітнього середовища та його виховна спроможність. Узагальнено, що успішне створення і функціонування інклюзивного навчального середовища можливе за умови взаємодії напрямів його розвитку – організаційної культури, освітньої політики навчального закладу та запровадження інклюзивної практики.

На основі аналізу праць науковців (Т. Зубаревої, А. Колупаєва, М. Чайковський, А. Цимбалару, В. Шинкаренко та ін.) сформульовано умови, які визначають специфіку та організацію інклюзивного процесу у навчальному закладі (обмеження інклюзивним середовищем можливостей дитини з особливими

потребами; її включення в діяльність на власних умовах; визначення цих умов; профілактика, виявлення, усунення або послаблення перешкод, що обмежують життєдіяльність дитини з інвалідністю. На основі аналізу змісту інклюзивного освітнього середовища, визначеного С. Архангельським, А. Колупаєвою, М. Чеховським, А. Поліхроніді та ін., визначено об'єктивні та суб'єктивні характеристики інклюзивного освітнього середовища, його компоненти: мотиваційно-особистісний матеріально-технічний, організаційний, соціально-комунікативний.

Ключові слова: навчальний заклад, загальноосвітня школа, освітнє середовище, інклюзивне навчання, інклюзивне освітнє середовище, компоненти інклюзивного освітнього середовища, характеристики інклюзивного освітнього середовища.

Платаш Л. Б. Инклюзивная образовательная среда общеобразовательной школы: категориальная специфика понятия. Автором статьи выделены направления научных исследований по созданию условий обучения и воспитания лиц с инвалидностью по образовательным отраслям философия, социология, психология, педагогика, социальная педагогика. Понятие «инклюзивная образовательная среда» рассматривается как система качественных характеристик, заданий, компонентов и условий их эффективной реализации; искусственно построенная система, составляющие которой способствуют достижению целей инклюзивного обучения и воспитания. Определены возможности инклюзивной среды: ресурсный потенциал, организация и функционирование инклюзивной образовательной среды и его воспитательная способность. Сделан вывод: успешное создание и функционирование инклюзивной учебной среды возможно при условии взаимодействия направлений его развития – организационной культуры, образовательной политики учебного заведения и внедрения инклюзивной практики.

На основе анализа работ ученых (Т. Зубаревой, А. Колупаева, М. Чайковский, А. Цимбалару, В. Шинкаренко и др.) сформулированы условия, которые определяют специфику и организацию инклюзивного процесса в учебном заведении (ограничение инклюзивной средой возможностей ребенка с особыми потребностями, ее включение в деятельность на собственных условиях, определение этих условий, профилактика, выявление,

устранение или ослабление препятствий, ограничивающих жизнедеятельность ребенка с инвалидностью. На основе анализа содержания инклюзивной образовательной среды, определенного С. Архангельским, А. Колупаевой, М. Чеховским, А. Полихрониди и др., определены объективные и субъективные характеристики инклюзивной образовательной среды, ее компоненты: мотивационно-личностный материально-технический, организационный, социально-коммуникативный.

Ключевые слова: учебное заведение, общеобразовательная школа, образовательная среда, инклюзивное обучение, инклюзивная образовательная среда, компоненты инклюзивной образовательной среды, характеристики инклюзивной образовательной среды.

Постановка проблеми. Визнання Україною Конвенції ООН «Про права дитини» та «Всесвітньої декларації про забезпечення виживання, захист і розвиток дітей» посилює увагу до проблем дітей з порушеннями психофізичного розвитку, зумовило необхідність дій держави щодо створення найсприятливіших умов для їх успішної соціалізації, здобуття освіти, деінституалізації та забезпечення доступності усіх ресурсів суспільства для осіб з особливими потребами, активізувала свою діяльність недержавна освітня організація «Крок за кроком», що з 1996 р. реалізує програму «Інклюзивна освіта».

«Концепція інклюзивної освіти» відображає провідну демократичну ідею – цінності особистості та рівності прав всіх дітей. Методологічний та історико-педагогічний аналіз організації інклюзивного навчання в умовах загальноосвітньої школи виявив підстави для наукового обґрунтування інклюзивного освітнього середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Системний аналіз зарубіжних та вітчизняних досліджень уможливив виокремлення наступних напрямів наукових обґрунтувань щодо створення умов навчання й виховання осіб з інвалідністю: 1) філософія інклюзивного навчання та основні аспекти інклюзивної освіти (В. Кремінь, Н. Софій, Ю. Найда та ін.); 2) соціологічні дослідження проблем соціалізації осіб з особливими потребами в умовах освітнього закладу (Д. Куппер, С. Корлетт, Garfinkel Harold; О. Дікова-Фаворська, Л. Гриценюк та ін.); 3) психологічні обґрунтування впливу середовища на особистість (Дж. Беллоу, М. Девіс, Т. Тьюмен,

А. Фізен; Е. Ярська-Смірнова І. Бех та ін.); 4) педагогічні умови реабілітації осіб з інвалідністю (М. Андрєєва, Г. Давиденко, Д. Дікова-Фаворська, А. Колупаєва, І. Кресіна, С. Миронова, О. Миськів, М. Роганова, М. Шульга, Д. Шульженко, В. Церклевич та ін.); 5) соціально-педагогічна підтримка дітей та молоді з обмеженими можливостями життєдіяльності (О. Безпалько, Л. Гриценюк, І. Іванова, В. Ляшенко, М. Кравченко, О. Молчан, В. Тесленко, М. Чайковський та ін.); 6) сутність інклюзивного освітнього простору, його проектування й моделювання (І. Актанов, О. Безпалько, Г. Лактіонова, О. Караман, С. Савченко, С. Харченко, А. Цимбалару, М. Якушкіна та ін.); 7) проблеми залучення дітей з особливими потребами до навчання в загальноосвітніх навчальних закладах, можливості супроводу таких дітей, їх реабілітації та соціалізації (В. Бондар, О. Євтухова, В. Зарецький, І. Іванова, А. Колупаєва, І. Купрієва, В. Ляшенко, Ю. Найда, О. Савченко, О. Столярченко, Н. Судакова, О. Таранченко, Є. Чайковський та ін.). На особливу увагу заслуговують дослідження Л. Будяк, О. Василенко, А. Колупаєвої, О. Рассказової, О. Чопік та ін., у яких здійснено спроби обґрунтувати умови інклюзивного навчання дітей з особливостями психофізичного розвитку у загальноосвітній школі. Однак детального аналізу потребують зміст поняття та компоненти інклюзивного освітнього середовища загальноосвітньої школи.

Мета статті – проаналізувати наукові підходи поняття, зміст інклюзивного освітнього середовища загальноосвітньої школи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Міжнародна класифікація функціонування, обмежень життєдіяльності і здоров'я (МКФ) яскраво ілюструє провідну роль середовища у формуванні активності та участі людини в системі його взаємозв'язків з соціумом (створення бар'єру чи сприяння адаптації людини), окреслює співвідношення чотирьох вимірів особистості (стан здоров'я, фактура тіла (функції і структура), активність (здатність здійснювати дії), участь (здатність бути частиною суспільства), контекстуальні фактори (середовище, соціальне оточення)) [12; с. 12-13]. Концепція МКФ акцентує важливість доступності середовища у розвитку, формуванні, підтримці компенсаторних можливостей дітей з особливими потребами в усіх життєвих сферах – самообслуговування, спілкування, навчання, соціокультурне життя, праця, спорт та ін.

Проблеми інклюзивного навчання та його впровадження в освітній простір аналізують В. Бондар, М. Ворон, Л. Даниленко,

М. Деркач, Н. Дятленко, С. Єфімова, В. Засенко, Н. Коломінський, А. Колупаєва, І. Кузава, Г. Лактіонова, Ю. Найда, П. Придатченко, Ю. Рибачук, М. Сварник, Г. Сіліна, Н. Слободянюк, Н. Софій, О. Таранченко, М. Чайковський, А. Цимбалару та ін. Аналіз наукових підходів щодо понять «середовище», «освітнє середовище», «освітній простір» дає змогу розглядати «інклюзивне освітнє середовище» як систему якісних характеристик, завдань, компонентів та умов його ефективної реалізації; штучно побудовану систему (якісні характеристики, завдання, компоненти, умови їх ефективної реалізації), складові якої сприяють досягненню цілей інклюзивного навчання та виховання дітей з особливими потребами, їх успішної соціалізації в умовах загальноосвітньої школи. Структура інклюзивного освітнього середовища визначає його змістову й матеріальну наповненість, внутрішню організацію, взаємозв'язок і взаємозалежність його елементів.

Слушними видаються зауваження Т. Зубаревої, що інклюзивне освітнє середовище характеризується системою ціннісного ставлення до навчання, виховання і особистісного розвитку дітей з особливими освітніми потребами, а також сукупністю ресурсів (засобів, зовнішніх і внутрішніх умов), їх життєдіяльності в загальноосвітньому навчальному закладі і спрямованістю на реалізацію індивідуальних освітніх стратегій вихованців [6, с. 22].

Особлива роль належить можливостям інклюзивного освітнього середовища: 1) ресурсному потенціалу (забезпечення нормативно-правове, програмно-методичне, інформаційне, матеріально-технічне; умови безбар'єрного освітнього процесу з урахуванням особливих потреб дітей); 2) умовам організації і функціонування інклюзивного освітнього середовища (взаємозв'язок фахівців, здійснення супроводу; реалізація індивідуально орієнтованих програм з урахуванням можливостей та змін кожної особливої дитини); 3) виховній спроможності (комплексу абілітаційних впливів на кожну дитину; система інклюзивних цінностей).

За переконанням І. Василяшко, І. Луценко, О. Патрикєєвої, Н. Софій, В. Шинкаренко, успішне створення й функціонування інклюзивного навчального середовища можливе за умови взаємодії трьох взаємопов'язаних напрямів його розвитку, а саме: організаційної культури, освітньої політики на рівні закладу (внутрішні нормативні документи), запровадження інклюзивної практики [7, с. 15-16]. Зазначене твердження цілком справедливе, оскільки культура навчального закладу впливає (позитивно чи

негативно) на характер і динаміку інновацій і змін, що проводяться в ньому, а постійний і безперервний розвиток інклюзивних цінностей освітнього середовища (загальноосвітньої школи, класу) і можливостей співпраці може сприяти змінам у практиці навчання, виховання, спілкування, взаємодії всіх учасників навчально-виховного процесу. Ці зміни можуть та/чи повинні активно підтримуватися учнями та працівниками навчального закладу, батьками, членами місцевих громад. Основними показниками якості сформованого інклюзивного освітнього середовища Н. Ткачук вважає наступні: концептуально-стратегічну спрямованість, широту охопленості, інтенсивність (залученість до змін), формалізованість, упорядкованість, когерентність, професійність [15].

У сучасній школі інклюзивне освітнє середовище для навчання дітей з особливими потребами є домінуючою моделлю надання інклюзивних освітніх послуг з урахуванням можливостей його складових: адаптивні навчальні середовища, інтегрований клас, максимізація освітньої корекції, командна індивідуалізація, кооперативне навчання з урахуванням індивідуальних навчальних досягнень кожної «особливої» дитини [5, с. 11-12]. При цьому практикують три моделі інклюзивної освіти: постійна повна, постійна неповна, постійна часткова. Застосування середовищного підходу у навчанні дітей з інвалідністю дозволило дослідникам (А. Ананьєв, С. Воронова, С. Хаджирадева та ін.) сформулювати низку умов, що забезпечують специфіку організації інклюзивного навчання: 1) обмеження можливостей дитини зумовлені середовищем (на рівні сім'ї, класу, школи і т. ін.); 2) дитина з особливими потребами включається в освітнє середовище на власних умовах (середовище пристосовується до дитини); 3) визначення умов організації навчально-виховного процесу забезпечується виявленням перешкод, що обмежують життєдіяльність дитини на всіх рівнях (предметному, розміщення, просторове орієнтування, запам'ятовування послідовності дій, робота і певному темпі, встановлення та підтримування контактів, планування діяльності); 4) профілактика, усунення або послаблення перешкод здійснюється за рахунок перетворень в освітньому середовищі [16].

Основними складниками інклюзивного навчального закладу можуть бути: суб'єкти навчання, викладання, учіння, взаємодія суб'єктів навчання, а також «принципи навчання і ті умови, які характеризують досліджуваний процес: вихідні (базові) знання учнів,

ступінь складності матеріалу, педагогічна ефективність засобів і методів навчання, обстановка заняття, порядок контролю й визначення результатів» (С. Архангельський) [4, с.96], показники сформованості інклюзивного освітнього середовища (за М. Чеховським) [17, с. 17-19], компоненти (Т. Бережна) [2, с. 37] та ін.

Необхідними компонентами інклюзивної системи навчального закладу А. Колупаєва вважає цільовий, змістовий, операційно-дієвий, оціночно-результативний [9, с. 127]. Структурну модель, методологічні засади інклюзивного навчання як частково упорядковану множину, відношення строгого порядку представлено у дослідженні В. Пасічник, Т. Шестакевич [13]. Враховуючи дослідження вчених (Е. Клімов, В. Ясвін, С. Тарасова та ін.), А. Поліхроніди запропоновано структуру інклюзивного освітнього середовища як простору соціалізації дітей з різними можливостями й особливостями, що складається з компонентів: просторово-предметний, змістовно-методичний, комунікативно-організаційний [14, с. 83].

Детальний аналіз джерельної бази щодо порушеної проблеми засвідчив, що інклюзивне освітнє середовища – динамічний просторово-часовий континуум, що акумулює комплекс характеристик об'єктивних (науково-методичний, організація навчально-виховного процесу, облаштування шкільних приміщень, педагогічний колектив, адміністрація закладу та ін.) та суб'єктивних (педагогічна взаємодія, вид спілкування, психолого-емоційна атмосфера, внутрішня налаштованість учасників навчально-виховного процесу, стабільність та ін.), виконує ряд функцій (адаптація, соціалізація, компенсація, розвиток, реабілітація, навчання, виховання). Завдяки структурованій та організованій системі складових компонентів, які охоплюють всі сфери життєдіяльності дитини з особливими потребами, забезпечують повноцінну її інтеграцію в інклюзивний навчально-виховний процес.

Пропонуємо наступну структуру інклюзивного освітнього середовища загальноосвітньої школи, сформованої на засадах суб'єкт-суб'єктної взаємодії:

мотиваційно-особистісний компонент (передбачає наявність сприятливої психологічної атмосфери в педагогічному колективі, зацікавлення інклюзією педагогів навчального закладу, їх здатність до творчої самореалізації, самовдосконалення, самоосвіти, становлення впевненості й самоконтролю);

матеріально-технічний («доступність шкільних приміщень, офіційне підтвердження наявності дітей з особливими освітніми потребами, «правил прийому до школи, методи та форми оцінки рівня розвитку учнів, які сприятимуть залученню дітей з особливими потребами, проживаючих неподалік, до повноцінної участі в житті навчального закладу» [7, с. 18]);

організаційний (запровадження та розвиток інклюзії у навчальному закладі, визначення пріоритетів освітньої установи, декларування прав та обов'язків учасників інклюзивного освітнього середовища. Дослідниками Н. Софій, І. Луценко, В. Шинкаренко та ін. запропоновано пріоритети розвитку інклюзивного навчального закладу: покращення доступності; створення умов для інтеграції та адаптації дітей з інвалідністю в інклюзивне освітнє середовище та ін. [7, с. 33]);

операційно-технологічний (спрямований на організацію навчально-виховного середовища, у якому гармонійно поєднані традиційні та інноваційні технології навчання, створено умови для пошуково-дослідницької діяльності; використання різноманіття освітніх та виховних технологій (Н. Гонтаровська) [3, с. 113]. Провідними засобами створення інклюзивного середовища Б. Даніке, Е. Файге називають: формування дитячого колективу, залучення волонтерів, практичні заняття «Соціальна відповідальність»; створення інклюзивних структур (н-д, «демократична школа»), безбар'єрність; супровід, індивідуальна допомога фахівців різного профілю через організацію консультативного центру для вчителів, учнів, батьків) [4, с. 156-157]);

соціально-комунікативний (передбачає реалізацію функції комунікації суб'єктів освітнього процесу, їх діалогічну взаємодію, співробітництво й співтворчість, толерантність, уміння виробити спільний погляд демократичним шляхом).

Інклюзивна модель навчання порушує інтереси всіх суб'єктів освітнього процесу: дітей з обмеженими можливостями здоров'я та їх батьків, школярів з нормальним розвитком і членів їх сімей, педагогічного колективу, структур додаткової освіти. Тому діяльність інклюзивної загальноосвітньої школи має бути спрямована «не тільки на створення спеціальних умов для навчання і виховання дитини з особливими потребами, а й на забезпечення взаєморозуміння як між педагогами (фахівцями в галузі корекційної та загальної педагогіки), так і між учнями з обмеженими можливостями здоров'я і їх здоровими однолітками» [8].

Критерії, за якими можливо проаналізувати стан інклюзивного середовища в загальноосвітньому навчальному закладі, запропоновані сучасними дослідниками Г. Єфремова, М. Ковальова, І. Бочковська: рівень архітектурної доступності; стан спеціальних умов для отримання освіти дітьми з особливими освітніми потребами, у тому числі організація комплексного (психолого-педагогічного, медичного та соціального) супроводу учнів у межах загальноосвітньої організації; кадрові умови реалізації програм загальної освіти; досвід мережевої взаємодії організацій, що здійснюють освітню діяльність суб'єкта, для організації інклюзивної практики [14, с. 84]. До цього переліку критеріїв включимо спроможність забезпечити всім суб'єктам освітнього процесу систему можливостей для ефективного особистісного саморозвитку (можливість забезпечити гармонійний розвиток та комплекс потреб усіх дітей, включених в інклюзивне навчання, сформувати систему інклюзивних цінностей; результативність діяльності дітей в умовах самореалізації). Таким чином інклюзивне освітнє середовище набуває відкритого і розвивального характеру, сприяє успішній соціалізації дітей, самовизначенню, особистісному / професійному зростанню дорослих.

Узагальнюючи вищезазначене, визначимо умови успішного функціонування інклюзивного освітнього середовища:

1) «законодавче визначення статусу дитини з особливими потребами, включаючи можливість отримання нею адекватної корекційної допомоги за місцем навчання, і статусу навчального закладу, наповнюваність класів і груп, додаткова оплата праці педагогів тощо); проведення цілеспрямованої роботи із суспільством щодо підготовки до прийняття осіб з інвалідністю» [11, с. 73];

2) спілкування, активна взаємодія учнів-однолітків у процесі інклюзивного навчання (Л. Проколієнко) [10, с. 47];

3) створення навчальним закладом умов для успішної інклюзії, соціальної інтеграції дітей з особливими потребами у різних сферах життєдіяльності (дозвіллєвій, освітній, правовій тощо);

4) збереження своєрідності, унікальності кожної дитини (за О. Шпек); 5) соціальне зближення дітей, які потребують корекції психофізичного розвитку та їх здорових однолітків;

б) урізноманітнення методів навчальної взаємодії та впливу колективу на особистість. Прикладом можуть бути види і методи навчання, запропоновані Л. Проколієнко: парна робота учнів (сильний-слабкий, взаємодія на паритетних засадах); «метод

діалогічних сполук» (кожний учень вивчає питання теми, потім розповідає його іншим – «один навчає усіх, усі навчають кожного»); колективно-розподілена діяльність (теоретичний матеріал розподіляється між групою учнів); постійний склад групи для групової роботи; особистісно-рольова (пов'язана з виконанням учнями ролей – вчителя-лектора, доповідача, оцінювача, консультанта, опонента [10, с. 50]).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, інклюзивне освітнє середовище – це система психолого-педагогічних умов, впливів і можливостей, які забезпечують успішну адаптацію, соціалізацію, навчання, виховання та розвиток дітей з особливими освітніми потребами. Категоріальний зміст поняття «інклюзивне освітнє середовище» являє собою поліфункціональний феномен, який розвивається і формується у процесі розвитку уявлень, відносин, технологічної взаємодії особистості і навчального закладу з метою ... Сукупність вимог інклюзивного освітнього середовища відповідно до життєвої орієнтації дитини з особливими освітніми потребами як суб'єкта навчально-виховного процесу набуває такого вигляду:

- чітка регламентація прав та обов'язків суб'єктів інклюзивного навчання та корекційно-розвивального процесу відповідно до їх взаємодії з компонентами інклюзивного освітнього середовища, готовність педагогічного колективу до зміни, комфортизації середовища для усіх дітей, розуміння їх індивідуальних відмінностей й особливостей, застосування гнучких навчальних програм, адаптованих до різних потреб дітей, забезпечення прогресу засвоєння навчальної програми учнями; бережливе ставлення однокласників до спеціальних архітектурних умов та обладнання;

- відносна передбачуваність можливого впливу факторів та здійснення перетворювальних дій педагогічного колективу в межах всіх компонентів інклюзивного освітнього середовища, створення умов для розвитку дитини (когнітивного, фізичного, мовного, соціального та емоційного), її сильних та позитивних якостей, талантів; сприяння налагодженню дружньої взаємодії між дітьми здоровими та їх однолітками з особливими освітніми потребами, толерантного ставлення до людських відмінностей, готовності до взаємодопомоги;

- викорінення стереотипних негативних установок батьків школярів щодо спільного навчання їх дітей із дітьми з особливими потребами, реалізація концепції соціальної рівності та

справедливості спільного навчання відмінних за можливостями здоров'я учнів, відповідність параметрів інклюзивного середовища вимогам дітей з особливими освітніми потребами; створення атмосфери комфортного навчання у ній дітей з особливими освітніми потребами.

У процесі формування інклюзивного освітнього середовища інтерпретуються його функції: як системи можливостей розвитку особистісного потенціалу особистості з урахуванням вікових характеристик; засобу навчання та виховання, забезпечення якісно нового значимого переходу умов освітнього середовища до цілеспрямованих впливів, що викликають перетворення і корекцію особистісних структур; об'єкта проектування, моделювання та моніторингу, функція якого забезпечується на етапі впровадження в освітню практику.

Список використаних джерел

1. Архангельский С. Лекции по научной организации учебного процесса в высшей школе / С.А. Архангельский. – М. : Высшая школа, 1976. – 200 с.

2. Бережна Т. Моделювання здоров'язбережувального середовища загальноосвітнього навчального закладу: обґрунтування структури і критеріїв / Т. Бережна // Початкова школа: наук.-метод. журнал. – 2016. - № 1 (січень). – С. 37-42.

3. Гонтаровська Н. Освітнє середовище як фактор розвитку особистості дитини [монографія] / Н. Гонтаровська. – К.: Видавництво РВА «Дніпро» – VAL, 2010. – 623 с.

4. Данике Б. Система образования в Германии / Данике Б., Файге Э. // Инклюзивное образование: результаты, опыт и перспективы: сборник материалов III Международной научно-практической конференции / под ред. С В. Алехиной. – М. : МГППУ, 2015. – 528 с. – С. 153-159.

5. Захарчук М. Є. Становлення та розвиток інклюзивної освіти у США 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. Автореф. дис. ... канд. пед. наук / Мар'яна Євгенівна Захарчук. – Тернопіль, 2013. - 22 с.

6. Зубарева Т. Г. Компетентностно-ориентированное повышение квалификации специалистов по созданию инклюзивной образовательной среды: автореф. дисс. ... канд. пед. наук / Т. Г. Зубарева. – Курск, 2009. – 24 с.

7. Індекс інклюзії: загальноосвітній навчальний заклад:

Навчально-методичний посібник / Кол. упор.: Патрикєєва О. О., Софій Н. З., Луценко І. В., Василяшко І. П. Під заг. ред. Шинкаренко В. І. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди»», 2011. – 96 с.

8. Ковалев Е. Образовательная интеграция (инклюзия) как закономерный этап развития системы образования / Е. Ковалев, М. Староверова // Инклюзивное образование. Вып. 1. – М. : Центр «Шк. книга», 2010. – 272 с.

9. Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: Монографія / А. А. Колупаєва. – К. : «Самміт-Книга», 2009. – 326 с.

10. Колупаєва А. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі: навч.-метод. пос. / Колупаєва А., Данілавічюте Е., Литовченко С.. – К. : Видавнича група «А.С.К.», 2012. – 192 с.

11. Малофеев Н. Н. Базовые модели интегративного обучения / Малофеев Н. Н., Шматко Н. Д. // Дефектология. – 2008. – №1. – С. 71-78.

12. Международная классификация функционирования, ограниченной жизнедеятельности и здоровья: МФК, краткая версия. – World Yealth Organization, 2001. – 223 с.

13. Пасічник В. В. Структурне моделювання процесів інклюзивного навчання осіб з особливими потребами / В. В. Пасічник, Т. В. Шестакевич // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Інформаційні системи та мережі. – 2014. – № 805. – С. 180-195.

14. Поліхроніді А. Г. Створення інклюзивного освітнього середовища в сучасних навчальних закладах / Поліхроніді А. Г. // Наука і освіта.- 2016. - № 6. – С. 82-84.

15. Ткачук Н. Інноваційне освітнє середовище як умова розвитку професійної компетентності педагогів / Надія Ткачук // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Педагогічні науки. 2015. – № 1. – С. 124-129.

16. Управління педагогічними інноваціями в інклюзивній освіті: [навч. посіб.] / А. М. Ананьєв, С. В. Воронова, М. В. Малік, О. О. Сакалюк, М. М. Тодорова, М. М. Торган, Н. М. Черненко [та ін.] ; за заг. наук. ред. С. К. Хаджирадевої. – К. : Освіта України, 2014. – 244 с.

17. Чайковський М. Інклюзивна компетентність як складова професійної компетентності суб'єктів навчально-виховного процесу / М. Чайковський // Педагогіка і психологія професійної освіти. – Львів, 2012. - № 2. – С.15-21.

Spisok vikoristanih dzherel

1. Arhangel'skij S. Lekcii po nauchnoj organizacii uchebnogo processa v vysshej shkole / S. Arhangel'skij. – M. : Vysshaja shkola, 1976. – 200 s.
2. Berezhna T. Modeljuvannja zdorov'jazberezhuval'nogo seredovyshha zagal'noosvitn'ogo navchal'nogo zakladu: obgruntuvannja struktury i kryterii'v / T. Berezhna // Pochatkova shkola: nauk.-metod. zhurnal. – 2016. - № 1 (sichen'). – S. 37-42.
3. Gontarovs'ka N. B. Osvitnje seredovyshhe jak faktor rozvytku osobystosti dytyny [monografija] / N. Gontarovs'ka. – K.: Vydavnytstvo RVA «Dnipro» – VAL, 2010. – 623 s.
4. Danike B. Sistema obrazovanija v Germanii / Danike B., Fajge Je. // Inkluzivnoe obrazovanie: rezul'taty, opyt i perspektivy: sbornik materialov III Mezhdunarodnoj nauchno-prakticheskoy konferencii / pod red. S.V. Alehinoj. – M. : MGPPU, 2015. – 528 s. – S. 153-159.
5. Zaharchuk M. Je. Stanovlennja ta rozvytok inkljuzyvnoi' osvity u SShA 13.00.01 – zagal'na pedagogika ta istorija pedagogiky. Avtoref. dys. ... kand. ped. nauk / Mar'jana Jevgenivna Zaharchuk. – Ternopil', 2013. - 22 s.
6. Zubareva T. G. Kompetentnostno-orientirovanoe povyshenie kvalifikacii specialistov po sozdaniju inkluzivnoj obrazovatel'noj sredy : avtoref. diss. ... kand. ped. nauk / T. G. Zubareva. – Kursk, 2009. – 24 s.
7. Indeks inkluzii' : zagal'noosvitnij navchal'nyj zaklad : Navchal'no-metodychnyj posibnyk / Kol. upor. : Patrykejeva O. O., Sofij N. Z., Lucenko I. V., Vasylashko I. P. Pid zag. red. Shynkarenko V. I. – K.: TOV «Vydavnychyj dim «Plejady»», 2011. – 96 s.
8. Kovalev E. Obrazovatel'naja integracija (inkluzija) kak zakonomernyj jetap razvitija sistemy obrazovanija / E. Kovalev, M. Staroverova // Inkluzivnoe obrazovanie. Vypusk 1. – M. : Centr «Shkol'naja kniga», 2010. – 272 s.
9. Kolupajeva A.A. Inkljuzyvna osvita: realii' ta perspektyvy: Monografija / A. A. Kolupajeva. – K. : «Sammit-Knyga, 2009. – 326 s.
10. Kolupajeva A. Profesijne spivrobotnytstvo v inkljuzyvnomu navchal'nomu zakladi: navch.-metod. pos. / Kolupajeva A., Danilavichjutje E., Lytovchenko S.. – K. : Vydavnycha grupa «A.S.K.», 2012. – 192 s.
11. Malofeev H. Bazovye modeli integrativnogo obuchenija / Malofeev N., Shmatko N. // Defektologija. – 2008. – №1. – S. 71-78.

12. Mezhdunarodnaja klassifikacija funkcionirovanija, ogranichenij zhiznedejatel'nosti i zdorov'ja: MFK, kratkaja versija. – World Yealth Organization, 2001. – 223 s.

13. Pasichnyk V. V. Strukturne modeljuvannja procesiv inkljuzyvnogo navchannja osib z osoblyvymy potrebamy / V. V. Pasichnyk, T. V. Shestakevych // Visnyk Nacional'nogo universytetu «L'vivs'ka politehnika». Informacijni systemy ta merezhi. – 2014. – № 805. – S. 180-195.

14. Polihronidi A. G. Stvorennya inkljuzyvnogo osvitr'ogo seredovyshha v suchasnyh navchal'nyh zakladah / Polihronidi A. G. // Nauka i osvita.- 2016. - № 6. – S. 82-84.

15. Tkachuk N. Innovacijne osvitr'je seredovyshhe jak umova rozvytku profesijnoi' kompetentnosti pedagogiv / Nadija Tkachuk // Naukovyj visnyk Shidnojevropejs'kogo nacional'nogo universytetu imeni Lesi Ukrai'ny. Pedagogichni nauky. 2015. – № 1. – S. 124-129.

16. Upravlinnja pedagogichnymy innovacijamy v inkljuzyvnijs' osviti: [navch. posib.] / A. M. Anan'jev, S. V. Voronova, M. V. Malik, O. O. Sakaljuk, M. M. Todorova, M. M. Torgan, N. M. Chernenko [ta in.] ; za zag. nauk. red. S. K. Hadzhyradjevoi'. – K. : Osvita Ukrai'ny, 2014. – 244 s.

17. Chajkovs'kyj M. Inkljuzyvna kompetentnist' jak skladova profesijnoi' kompetentnosti sub'jektiv navchal'no-vyhovnogo procesu / M. Chajkovs'kyj // Pedagogika i psihologija profesijnoi' osvity. – L'viv, 2012. - № 2. – S.15-21.

Platash L. B. An inclusive education of secondary school: categorial specificity of concept. The author of the article singled out areas of research to create the conditions of training and education for people with disabilities educational field: philosophy, sociology, psychology, education, social education. The concept of «inclusive learning environment» is regarded as a system of quality characteristics, objectives, components and conditions for their effective implementation; artificially constructed system components which contribute to the objectives of inclusive education and training. Defined a capabilities of inclusive environment, a resource potential, organization and functioning of the inclusive educational environment and its educational capacity. Generalized the successful establishment and functioning of an inclusive educational environment possible with interaction directions of its development – an organizational culture the education policy educational establishment and implementation of inclusive practices.

Based on analysis of scientific papers (T. Zubareva, A. Kolupaeva, M. Tchaikovsky, A. Tsymbalar, V. Shinkarenko et al.) which are formulated conditions that determine the specificity and the organization of an inclusive process at school (restrictions in the inclusive environment of the child with disabilities, its inclusion in the activities on its own terms, the definition of those conditions, prevention, detection, elimination or weakening of the obstacles that limit the vital activity of the child with a disability). Based on the content analysis of an inclusive educational environment defined by S. Archangelskyi, A. Kolupaeva, M. Chekhovsky, A. Polihronidi, determined by objective and subjective characteristics of an inclusive educational environment, its components, motivational and personal, logistical, organizational, social and communicative.

Key words: school, secondary school, learning environment, inclusive education, inclusive educational environment, the components of an inclusive educational environment, characteristics of an inclusive educational environment.

Отримано 11.04.2017

УДК 37.091.12:36-051

Я. М. Раєвська

raewskaya@mail.ru

Ж. В. Мельник

zhannamelnick@yandex.ua

ЕТАПИ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ СУЧАСНОГО ФАХІВЦЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

Раєвська Я. М., Мельник Ж. В. Етапи професійного становлення сучасного фахівця соціальної сфери. Розвиток соціальної роботи в Україні показав необхідність професіоналізації цієї гуманної практики, що, в свою чергу, вимагає підвищеної уваги до формування професійної компетентності фахівця соціальної сфери.

Процес професійного становлення розглядається як складова частина загального розвитку особистості, у процесі її неперервного